

Roll No. :

Total No. of Questions : 12]

[Total No. of Printed Pages : 4

A-110

B.A. (Part-I) Examination, 2023

SANSKRIT

Paper - I

(प्राचीन संस्कृत साहित्य एवं अलङ्कार)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

खण्ड-अ

(अंक : 2 × 10 = 20)

नोट :- सभी दस प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 50 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

खण्ड-ब

(अंक : 8 × 5 = 40)

नोट :- सात में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 200 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 8 अंक का है।

खण्ड-स

(अंक : 20 × 2 = 40)

नोट :- चार में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा 500 शब्द)। प्रत्येक प्रश्न 20 अंक का है।

खण्ड-अ

1. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति। केषाञ्चित् पञ्चानां प्रश्नानां उत्तराणि संस्कृतभाषायां करणीयानि।

(i) स्वप्नवासवदत्तम् नाटकस्य नायिका का अस्ति ?

(ii) स्वप्नवासवदत्ते विदूषकस्य नाम किम् ?

BRI-100

(1)

A-110 P.T.O.

- (iii) रामायणस्य बालकाण्डस्य प्रथम सर्गे रामायण-कथा कः कथयति ?
- (iv) राम-भरत-मिलाप कस्मिन् स्थाने अभवत् ?
- (v) मनुस्मृत्यानुसारेण धर्मस्य लक्षणं किम् ?
- (vi) मनुस्मृत्यानुसारेण कतिविधा संस्काराः ?
- (vii) हितोपदेशग्रन्थे पाटलिपुत्रनगरस्य एकः नृपः आसीत् तस्य नाम किम् ?
- (viii) विद्या किम् ददाति ?
- (ix) अनुप्रास अलंकारस्य लक्षणं लिखतु।
- (x) उपमा अलंकारस्य लक्षणं लिखतु।

खण्ड-ब

नोट :- अधोलिखितेषु प्रश्नेषु केषाञ्चित् पञ्चानां प्रश्नानां उत्तराणि करणीयानि—

2. द्वयोः श्लोकयोः सप्रसङ्गं अनुवादौ करणीयौ—

(अ) तीर्थोदकानि समिधः कुसुमानि दर्भान्

स्वैरंवनादुपनयन्तु तपोधनानि।

धर्मप्रिया नृपसुता न हि धर्मपीडा-

मिच्छेत् तपस्विषु कुलव्रतमतदस्याः॥

(ब) सुखमर्थो भवेद् दातुं सुखं प्राणाः सुखं तपः।

सुखमन्यद् भवेत् सर्वं दुःखं न्यासस्य रक्षणम्॥

3. सप्रसङ्गं अनुवादः करणीयः—

(अ) वरमेको गुणी पुत्रो न च मूर्खशतान्यपि।

एकश्चन्द्रस्तमो हन्ति न च तारागणैरपि॥

(ब) अथ तेन व्याधेन तण्डुलकणान् विकीर्य जालं विस्तीर्णम् स च तत्र प्रच्छन्नो भूत्वा स्थितः। अस्मिन् एव काले चित्रग्रीवनामा कपोतराजः सपरिवारो वियतिविसर्पः तण्डुलकणान् अवलोकयामासः। ततः कपोतराजः तण्डुलकणलुब्धान् कपोतान् प्राह—“कुतो अत्र निर्जने वने तण्डुलकणानां सम्भवः। तन्निरूप्यताम् तावत्। भद्रमिदं न पश्यामि।”

4. सप्रसङ्गम् अनुवादः करणीयाः—

(अ) अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धोपसेविनः।

चत्वारि तस्य वर्धन्ते आयुर्विद्याशोबलम्॥

(ब) श्रुतिस्तु वेदो विज्ञेयो धर्मशास्त्रं तु वै स्मृतिः।

ते सर्वार्थेष्वमीमांस्ये ताभ्यां धर्मो हि निर्बभौ॥

5. सप्रसङ्गम् अनुवादः विधेय—

(अ) स च सर्वगुणोपेतः कौशल्यानन्दवर्धनः।

समुद्र इव गाम्भीर्ये धैर्येण हिमवानिव॥

(ब) धनदेन समस्त्यागे सत्ये धर्मइवापरः।

तमेवं गुणसम्पन्नं रामं सत्यपराक्रमम्॥

6. स्वप्नवासवदत्तम् नाटकस्य साररूपेण समीक्ष्यताम्।

7. वाल्मीकिरामायणस्य बालकाण्डस्य प्रथमसर्गस्य कथानकं प्रतिपादयत्।

8. सोदाहरणं लक्षणं लेखनीयाः—

(अ) यमक अलंकारः

(ब) उत्प्रेक्षा अलंकारः

खण्ड-स

नोट :- अधोलिखितानां प्रश्नानां कयोः द्वयोः प्रश्नोः सविस्तारं वर्णनं करणीय—

9. 'स्वप्नवासवदत्तम्' नाटकस्य वासवदत्तायाः चरित्र-चित्रणं कुरुत।
10. महर्षिणा नारदेन प्रतिपादितान् रामस्य गुणान् सोदाहरणं वर्णयत्।
11. मनुस्मृत्यानुसारेण षोडशसंस्काराणां वर्णनं करणीय।
12. वृद्धव्याघ्र-पथिक कथायाः सारं लिखत।